

İki Ticaret Mantığı Tarafından Tasarlanmış Küreselleşme*

James M. Buchanan^{**} - Yong J. Yoon^{***}

İktisatçılar, serbest ticaret ve açık pazar yönünde, meslekî bir olumlu görüşe sahip olmuşlardır. Doğrusu, söz konusu iktisatçılar arasında serbest pazarlara normatif destek o kadar evrenseldir ki; onların duruşlarının mantıkî kökenleri genellikle belirsizdir. Gözlemciler ve iktisatçılar bazen, kategorik açıdan farklı, iki mantıkî argümanın, iktisatçıların tefekkürünü bilgilendirdiğinin ve bu argümanların, bu farklı “mantıkların”, pazarların serbestliğine, farklı sonuçlara neden olabilecek bir şekilde yöneltilmiş, umumî, toplumsal ve politik tavırlar olduğunun farkına varamayabilirler. Daha geniş ticaret ağlarına yönelik hareketlenmelerle ilgili kapsamlı bir kavram olan küreselleşmenin, normatif temelleri, belirsizce olsa bile, onudeğişik algılayan kişiler tarafından çok farklı şekilde yorumlanabilir. Bu tür farklılıklar, küreselleşmenin artması veya azalmasına yönelik açık politikalar olarak daha çok veya daha az, doğrudan veya sathî bir şekilde ortaya çıkıp, demokratik yönetim biçimleri için alternatif seçenekler olabilir.

* *The Independent Review*, v. VI, n. 3, Winter 2002.

** George Mason Üniversitesi'nde Kamu Tercihî Çalışmaları Merkezi'nin danışmanı; genel direktörüdür ve 1986'da Ekonomik Bilimlerde Alfred Nobel Ödülü kazanmıştır.

*** George Mason Üniversitesi'nde, Kamu Tercihî Çalışmaları Merkezi'nin kıdemli üyesidir.

bu sürecin taraflarına fayda temin edeceğini ispatlayacaktır. Mübadele gerçekleşir, çünkü farklı insanlar (ticarî birimler, ülkeler de dahil) farklı malların üretiminde farklı mukayeseli üstünlüklere sahiptirler.

Küçük üretim aralıklarında bile uzmanlaşmadan hiçbir potansiyel getirinin sağlanamadığı, saf bir Ricardo kurgusu tanımlayabildiğimizi düşünün. Eğer insanlar hem üretim kapasiteleri hem de tercihleri açısından aynı olurlarsa, ticaret hiçbir yarar sağlamaz. Karşılıklı fayda getiren ticaret için, kişiler, üretim kapasiteleri ve tercihleri bakımından farklı varsayılmalıdırlar. Şuna dikkat edilmelidir ki; stilize edilmiş iki kurgunun biraz da gizli olan ve ters yöne işleyen mantık dizilerinin taslağı verilmektedir. Smith kurgusunda, ticaret, uzmanlaşmanın avantajlarından meydana gelmektedir; Ricardo kurgusunda, uzmanlaşma ve ardından gelen mübadele, aralarında potansiyel ticaretin gerçekleştiği tarafların kendilerine has farklılıklarından doğmaktadır.

İki modelin kısıtlarındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Smith modelinde, stilize edildiği üzere, insanlar, uzmanlaşma alanlarını özgürce seçebilirler ve bunu yapabildikleri için ödüllerdeki kalıcı farklılıkların karşısında dengeleyici etkilerin varlığı söz konusudur. Adam Smith'in iyi bilinen geyik-kunduz tasviri burada kullanışlıdır. İnsanlar geyik avcıları veya kunduz avcıları olabilecekleri için, doğal veya uzun vadeli dengede, iki mesleğin net ödüllerinin farklılaşması zorunlu değildir. Tam aksine, saf Ricardo kurgusunda, iki mala olan talep belirtilmiş olmak üzere, bazı insanlar, tabii olarak, geyik avlamada, kunduz avlamadan göreceli olarak daha maharetlidirler. İki meslekten gelen net getiriler uzun vadeli dengede bile farklı kalabilir.

Genelleme

Deneysel olarak, ekonomik mübadele, en basitinden en karmaşık formuna kadar; az önce taslağını çizdiğimiz birbirine zıt iki mantığın bir çeşit birleşimiyle açıklanmaktadır. Her birimizin kişisel meselelerimizi idare ederken farkına vardığımız üzere, uzmanlaşmanın kendine has avantajları vardır. Her birimiz, her şeyden bir miktar yapmayı denemektense, bir şey üzerinde yoğunlaşarak daha çok iktisadî değer üretebiliriz. Fakat insanlar farklıdır; her birimiz, önceden varsayılan bir şekilde bir tür üretken aktivitede mukayeseli bir üstünlüğe sahibizdir. Temel argümanların ikisi veya herhangi bir kombinasyonu, serbest ticaretin normatif bir savunmasına genellenebilir. Bu savunmanın açık bir şekilde dile getirilmesi; toplumun refahının, temel prensiplerin, genellenmiş halk kabulüyle geliştirilebileceği ile ikna olan iktisatçıların temel vazifeleri olarak düşünülebilir.

insanlar getirilerini sağlama alacaklardır; fakat bu getiriler, ithalat tarafından tehdit edilen üretim guruplarının zararlarıyla domine edilebilir.

Ricardo mantığı, Smith mantığında tamamıyla olmadığı üzere, piyasanın genişlemesinin, birbirinden bağımsız, uzmanlaşmış üreticilerdeki farklılaştırıcı etkilerine gerekli olduğu üzere dikkat çekmektedir.

Neo-Klâsik Kısıtlarla İktisat

Ticaretin iki temel mantığının taşıdıkları, muhtemelen çatışan anlamlar, iktisatçıların düşünce yapısına yeterince katkıda bulunamamıştır; çünkü iktisatçılar, normatif yargılarındaki saf faydacılığın varsayılan reddiyesine rağmen, gizli saklı bir şekilde, faydaları ve kayıpları toplamayı çok isterler. Piyasanın genişlemesinden faydalananlar, prensipte, her zaman kaybedilenleri fazlasıyla telafi ettikleri için, bu tür bir telafinin tabii olarak meydana gelmediği gerçeği fazla dikkat çekmemiştir. Dolayısıyla, iktisatçılar, açıklayıcı Ricardo kurgusunu, Smith açıklamasıyla aralarındaki normatif önergelerin dramatik farklılığına rağmen kabul edip, uygulamaya koymuşlardır.

Özellikle, açıklayıcı Ricardo mantığının kabulünün iktisatçılar tarafından gerekli görülmesi, klâsik entelektüel girişimin, kabaca 1870'lerden sonra, neo-klâsik çözümleyici yapı tarafından yerinin değiştirilmesiyle olmuştur. İlk neo-klâsik analizin süregelen katkısı, dağılan paylar teorisinin fiyatlar teorisine birleşmesi şeklinde atıfta bulunabileceğimiz, “devrin tamamlanması”ndaki başarısıdır. Neo-klâsik iktisatçılar, hem girdi hem de çıktı fiyatları için bir teori önerdiler.

Bu katkıyı etkilemek için, yine de, sözde atıf probleminin çözülmesi gerekmektedir. İktisatçılar, girdiler için ödenen miktarın, bu girdilerle üretilen toplam ürün için ödenen miktara eşit olduğunu nasıl ispatlayacaklardı? Herhangi bir fazla veya açığın yokluğunu nasıl ispatlayacaklardı? İktisatçılar, bu problemi, piyasanın sabit getiriler ölçeği tarafından karakterize edildiği sınırlandırmasını ve üretim fonksiyonlarının her yerde “doğrusal ve homojen” olduğunu empoze ederek çözmüşlerdir. Bu çözüme ulaşırken, yine de, iktisatçılar, sabit getiriler sınırlandırmasının, Adam Smith’in uzmanlaşma hakkındaki temel ilkesiyle çeliştiğinin evrensel olarak farkına varamamışlardır. Smith’in ilkesi, yirminci yüzyılın son yıllarında keşfedilene kadar, sadece şimdi, yani tam yüzyıl sonra tekrar kötü bir şekilde hatırlanmak üzere çöpe atılmıştı.

Neo-klâsik sabit getiri kısıtlaması, iktisatçıları, Ricardo mantığını temel ticaret açıklamaları olarak kabul etmeye zorladı. Ders kitaplarındaki örneklerde, sabit getiriler bireysel çalışmaya indirgenmiş olsa bile, ticaret, mukayeseli

sorgulanabilir bir mantık öne sürer. Her şeyin ötesinde, mukayeseli üstünlüklerin tamamıyla kullanılmasından kaynaklanan toplam değerdeki kazançlar kabul edilebilir; fakat tanımlanabilir kişiler ve gruplar, piyasanın genişlemesinden farklı düzeylerde etkilenebilirler; çünkü insanlar kendileri arasında üretim kapasiteleri açısından farklılaşırlar. Piyasa içerisinde bulunan malların üretiminde mukayeseli üstünlüğe sahip olan kişiler ve gruplar, piyasaya giren potansiyel üreticilerin mukayeseli üstünlüğe sahip olmaları durumunda önerilen pazar genişlemesinden zarar görebilirler. Söz konusu grupların üyeleri, millî sınırlar arası pazarların entegrasyonunu önerenlere karşı çıkma eğiliminde olacaklardır ve onların karşı çıkışı, siyasî koalisyonların oluşumuna ve etkisine tesir edecektir.

Ricardo kurgusuna içten içe kilitlenmiş olan iktisatçılar, telafi ödemelerinin olanaksız olduğunun farkında olsalar bile, yine de hâlâ gizli faydacı değerlendirmeye piyasanın önerilen genişlemesini savunuyor olacaklardır. Fakat böyle iktisatçılar bile, “iktisadî verimliliğin” soyut bir kavram olarak savunulmasının zayıf bir siyasî argüman olacağını çoğunlukla kabul edeceklerdir.

Piyasanın Düşünce Kurgusu

Smith ve Ricardo modelleri, gözlemlenen piyasa mübadelelerini izleyebileceğimiz farklı objektifler sunmaktadır. Bu fenomenler, tabii ki; birbirinin aynı olan ve deneysel olarak gözlemlenen mübadele ilişkileri tarafından kapsanan açıklayıcı modellerdir. İnsanlar uzmanlaşır (kurumların organizasyonlarındaki uzmanlaşma da dahil); çünkü uzmanlaşma kazanç üretir. Adam Smith’in belirttiği üzere, filozof ve kapıcı arasındaki farklılıklar, onlar bir uzmanlığa karar vermeden önce çok az olabilir.

Fakat insanlar iktisadî değer üretmedeki kapasiteleri açısından da farklılaşırlar. Tahminen, dengeye ulaşmak için tamamıyla zamansal bir ayarlama yapılsa bile, mukayeseli üstünlüklerini kaybetmeyen ve rekabet etmeyen gruplar vardır. Sadece çok az kişi yedi fit uzunluğundadır ve basketbol oynamada maharetlidir.

Ticaretin kökeni hakkında birbiriyle farklı eksenlerde olan iki düşünce kurgusu, insanların gözlemledikleri karmaşık gerçekliği nasıl değerlendirdiklerini belirlemede önemlidir. İnsanların, belki de çok farklı olmak üzere, gelirleri ve zenginlikleri açısından farklılaştıkları gözlemlenecektir. Mübadelenin özellikle tercih güdümlü uzmanlaşma ile açıklandığı açığa vurulmuş olan Smith modelinde, insanlar, piyasa fiyatları “doğal” seviyelerine doğru hare-

Bir Adam Smith “demokrat”ı, aslına bakarsanız kendisiyle çelişmez. Peki ya, ister istemez, bazılarımızın diğerlerinden daha eşit olduğu hükmüne varmak zorunda kalan bir David Ricardo “demokrat”ı hakkında ne dersiniz?¹

Kaynaklar

Buchanan, James M., ve Yong J. Yoon, edit. 1994, *The Return to Increasing Returns*, Ann Arbor: University of Michigan Press.

Yang, Xiaokai. 2001. *Economics: New Classical versus Neoclassical Frameworks*. Oxford: Basil Blackwell.

Çeviren: Enes Sunel

¹ Bu makaledeki argüman, dolaylı olarak, 1980’lerin başlarından bu yana gerçekleşen bir araştırma programının tarafımızdan ifade edilişiyile birlikte hareket etmektedir. Bu programa olan önemli katkıları ve ilgili bilgilendirici materyali toplu hâlde görebilmek için, bkz. Buchanan and Yoon 1994. Yaklaşımın en kapsamlı işleyişi için, bkz. Yoon 2001.